

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ristaniemi, Helena

Title: Saamelaisnuoret ja historian läsnäolo

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Helena Ristaniemi

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Ristaniemi, H. (2023). Saamelaisnuoret ja historian läsnäolo. *Lähihistoria*, 2(1), 96-107.
<https://lahihistoria.journal.fi/article/view/131054>

Helena Ristaniemi

Saamelaisnuoret ja historian läsnäolo

Helena Ristaniemen essee käsittelee historian merkityksiä saamelaistytöjen elämässä. Essee pohjautuu hänen tuoreeseen väitöskirjaansa (2023) "Täällä on merkitystä mihin sukuun synnyt, se vaikuttaa kaikkeen." Historiatietoisuuden muotoutuminen ja merkitykset Suomen saamelaisalueen tyttöjen elämässä.

Vuonna 2023 saamelaisnuoret ovat olleet poikkeuksellisen paljon julki-suudessa. He ovat puolustaneet Saamelaiskäräjälain päivittämistä sekä osoittaneet mieltään Norjassa Fosenin alueelle rakennettujen tuulivoimaloiden purkamiseksi pois alkuperäiskansan mailta. Huhtikuussa 2023 YK:n alkuperäiskansojen pysyvän foorumin (UNPFII) istunnossa New Yorkissa saamelaisnuoret esittivät puheenvuoron, jossa he vaativat vihreän siirtymän haittojen ja riskien huolellisempaa käsittelyä alkuperäiskansojen näkökulmasta. Puheenvuorossa korostuivat huoli kolonialismin jatkumisesta ja saamelaisten maiden hyväksikäytöstä, nyt kun tarve uusien energiamuotojen kehittämiseksi on akuutti. Puheenvuoro oli ajankohtainen kuvaus paitsi saamelaisnuorten moninaisista huolista myös osoitus kulttuurisesta elinvoimasta, joka nojaa historiaan, luontosuhteeseen ja kulttuurin kantokykyyn. Ulostulot kertoivat historian merkityksestä osana saamelaisnuorten nykyisyyttä ja tulevaisuutta.

Tässä tieteellisessä esseessä tarkastelen saamelaisnuorten historiatietoisuuden ja historian läsnäolon merkityksiä. Pohdin, kuinka historia ja sen läsnäolo näyttäytyvät osana haastattelemieni tyttöjen nykyisyyttä ja tulevaisuuden tavoitteita ja toiveita. Essee pohjautuu 2023 valmistuneeseen väitöstutkimukseeni.¹

Väitöstutkimuksessani tarkastelin kahdentoista Suomen saamelaisalueella eläneen tytön historiatietoisuutta – siis sitä, miten he hahmottavat menneitä, tulevaa ja nykyisyyttä suhteessa omaan elämäänsä.² Olen toteuttanut tutkimuksen laadullisena pitkittäistutkimuksena. Seurasin tyttöjen elämää puolentoista vuoden ajan peruskoulun ja toiselle asteelle siirtymi-

sen nivelvaiheessa.³ Nuoruutta ajatellen tämä elämänvaihe on kiinnostava ja merkityksellinen, sillä se sisältää useita tulevaisuuteen kantavia valintoja aina opiskelupaikasta asuinpaikkaan ja laajempiin tulevaisuuden suuntiin.

Lähihistorian ensimmäisessä numerossa historiantutkija Tanja Vahtikari teki tärkeän keskustelunavauksen menneisyyden ja nykyisyyden välisestä suhteesta teoreettisena ja kokemuksellisenä tekijänä.⁴ Saamentutkimuksen kontekstissa saamentutkija Veli-Pekka Lehtola⁵ on vastikään julkaissut palkitun teoksen *Entiset elävät meissä: Saamelaisten tarinat ja Suomi*, jossa Lehtola tarkastelee saamelaisen historiatietoisuuden merkityksiä sekä yhteisö- että yksilötason kokemuksena. Lehtola kutsuu tarkastelemiansa muistamisen tapoja ”meijän historioiksi” kiinnittäen huomiota erityisesti suulliseen perinteeseen, jossa tietoa siirretään sukupolvelta toiselle. ”Meijän historioissa” korostuvat saamelaisten omat tietämisen ja tiedonsiirron tavat sekä historioiden monipuolisuus ja moninaisuus.

Omassa työssäni olen tuonut esiin, kuinka saamelaisalueen nuorille historia ei ole vain kaukaisia menneisyyden tapahtumia, koulussa opittua maailman, Euroopan ja Suomen historiaa tai kansallisidentiteetin rakennuspalikka.⁶ Sen sijaan tärkeäksi koettu historia on erityisin tavoin paikantunutta, tarinoiden ja tapojen kautta jäsentyvää perheiden ja sukujen historiaa. Nuorten historiatietoisuus on sekä suulliseen perinteeseen nojaavaa että paikkoihin kiinnittynyttä, toiminnallista ja ruumiillista. Se nivoutuu yhteen luontosuhteen, kulttuuristen tapojen, saamen kielten ja laajempien historiankulkujen kanssa.

Tässä esseessä tarkastelen saamelaistytöjen historiatietoisuutta kahdesta näkökulmasta. Ensiksi kysyn, millä tavoin perheiden ja sukujen historia on läsnä nuorten elämässä ja nivoutuu laajempiin poliittisiin ilmiöihin Saamenmaalla. Tällöin historiatietoisuus rakentuu pääosin narratiivien kautta. Toiseksi tarkastelen, kuinka paikalliset tarinat kietoutuvat monilajiseen luontokulttuuriin ja rakentavat ymmärrystä saamelaisesta kulttuuriympäristöstä ja sen tulevaisuudesta. Tällöin historiatietoisuus on toiminnallista, ruumiillistunutta historiatietoisuutta, joka rakentuu yhdessä paikkojen kanssa.⁷ Lopuksi pohdin, kuinka nämä kaksi historiatietoisuuden aluetta ovat läsnä nuorten tulevaisuudensuunnitelmissa, toiveissa ja huolissa. Hyödynnän esseessä väitöskirjassani esiintyviä aineisto-otteita, jotka ovat lähtöisin nuorten kanssa tekemistäni haastatteluista.⁸

Tutkimukseeni osallistuneet tytöt olivat hyvin keskustelevaisia ja sanavalmiita nykynuoria harrastuksineen ja kiinnostuksen kohteineen. Heistä

Suomen Saamelaisnuorten mielenosoitus saamelaiskäräjälain uudistuksen puolesta 17.11.2022. Kuva: Hannu Häkkinen. Museovirasto. Historian kuvakokoelma.

jokainen hakeutui lukio-opintoihin peruskoulun jälkeen, ja puolet heistä muutti pois kotoa tässä vaiheessa. Tutkimuskutsu on voinut resonoida erityisesti niihin nuoriin, joille kulttuuriset teemat olivat tärkeitä. Lisäksi on hyvä huomata, että kyseessä eivät ole arkiset keskustelut nuorten kanssa, vaan puolistrukturoitujen haastattelujen avulla tuotettu aineisto, jossa historian merkitykset ja kulttuuriset narratiivit korostuvat.

Paikalliset tarinat ovat tuttuja ja tärkeitä

Saamelaisessa kulttuurissa perheen nähdään koostuvan vanhempien ja lasten lisäksi lähisukulaisista, kuten isovanhemmista, tädeistä, sedistä ja serkuista.⁹ Tutkimukseeni osallistuneille tytöille perhe ja suku olivat keskeisimpiä historian lähteitä. Lähes jokaisen tytön perheessä oli puhuttu paikallisesta Saamenmaan ja kotiseudun historiasta, johon linkittyivät suvut, paikat ja laajemmat poliittiset ilmiöt. Tytöt oppivat vanhemmilta ja sukulaisilta kotiseudun historiasta, sukujen historiasta sekä paikkoihin ja tapoihin liittyviä

tietoja ja taitoja. Esimerkiksi oman suvun menneisyys oli monesta työstä kiinnostava aihe. Samoin Saamenmaan kouluhistoria ja sen aikaansaamat saamen kielen mahdolliset katkeamat ja jatkumot olivat tuttuja aiheita.

Sirkka Ahosen mukaan nuorten tiedot historiasta ylettyvät noin kolmen sukupolven päähän.¹⁰ Näin myös omassa tutkimuksessani, sillä erityisesti lähihistoria näyttäytyi tytöille tuttuna ja merkityksellisenä; puhe historiasta sijoittui pääosin toiseen maailmansotaan ja sen jälkeiseen aikaan. Nämä ovat ajallisesti isovanhempien eliniän aikaisia tapahtumia, joista oli mahdollista saada tietoa elossa olevilta sukulaisilta. Tytöt nostivat esiin saamen kielen asemaan liittyviä teemoja, koulupolitiikan historiaa ja sen heijastumista saamelaiden assimilaatioon: suomalaistamiseen ja norjalaistamiseen. Monen tytön sukujuuret sijoittuivat usean eri valtion alueelle Saamenmaalla, joten pohjoismaiden toisiinsa nähden erilaiset poliittiset käytänteet olivat tytöille tuttuja oman suvun menneisyyden kautta.

Saamelaisten ja koululaitosten historiasta ja nykytilanteesta on tehty jonkin verran tutkimusta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Näissä tutkimuksissa korostuvat saamelaisten kokemat vaikeudet, kuten saamenkielisen opetuksen puute, joutuminen asuntolaan jo varhaisella iällä ja siitä johtuva perhe-, kieli- ja kulttuuriyhteyksien haurastuminen sekä kiusaamisen kokemukset. Nykytilanteen osalta tutkimusteemoissa keskitytään esimerkiksi opetussuunnitelmiin.¹¹ Nuorten kanssa tekemäni haastattelut osoittivat, että vaikea menneisyys on yhä läsnä ja vaikuttaa nykynuoriin.

T: Siis ne on silleen tosi mielenkiintosa, tavallaan kanssa ahistavia. Esimerkiksi silloin 1900-luvulla, en muista tarkalleen, mutta ku oli se suomalaistaminen tai se. Niin sitä sitte tai kun on kuullu kaikkea, niinku äitin vaikka sedältä tai sedän vaimolta tai joltaki sukulaiselta jotka on sen kokenu niin se on tosi ahistavaa niin kuunnella, se on tosi tavallaan sydäntä särkevää kuulla mitä kaikkia ne on kokenu, että ku ei ole voinu puhua omaa kieltä ja näin.¹²

Kuten aineistoesimerkistä on nähtävissä, vaikeat kokemukset eivät ole vain kaukaisia tarinoita, vaan ne ovat yhä läsnä tunnerikkaina, emotionaalisina ja ruumiillisina kokemuksina. Suomalaistaminen ja saamen kielen käytön estyminen olivat kivuliaita aiheita, vaikka niitä ei olisi koettu itse. Henkilökoh-taisuudesta huolimatta kertomuksissa ei ollut kyse ainoastaan yksityisistä kokemuksista, vaan koko yhteisöön vaikuttaneista poliittisista päätöksistä, jotka vaikuttavat yhä sekä yksilö- että yhteisötasoilla.

Surun ja menetyksen teemoja merkittävämmäksi nousi kuitenkin historiatietoisuuden positiivinen puoli. Historiatietoisuus oli tytöille ylisukupolvis- ta yhteenkuuluvuuden rakentamista, jolla oli sekä diskursiivinen että toiminnallinen ulottuvuus. Historiatietoisuutta rakennettiin keskusteluissa, jotka tapahtuivat arkisten askareiden lomassa, äidin kanssa ruokaa valmistaessa, isovanhempien toimiessa lapsenvahtina tai sukulaisnaisten kanssa käsitöitä tehdessä. Käsitöitä ja esimerkiksi saamenpuvun eli *gáktin* käyttö olivat osa kuulumista omaan sukuun ja samalla osa saamelaisnaisiksi kasvamista.

No mun äiti ei nyt niin paljon tee käsitöitä, mutta mun kummatki tädit on aika taitavia tekkeen käsitöitä ja ne on ite opetellu käsitöitä, en tiää varmaan kaikenlaisissa kursseissa ja näin. Niin niiltä opin ja sitte mun isän äidiltä.¹³

Keskustelimme haastatteluissa paljon käsitöistä. Suuri osa tytöistä harrasti käsitöitä ja varsinkin saamenkäsitöitä eli *duodjia* yksin ja yhdessä sukulaisten sekä kaverien kanssa. Vanhemmilta sukulaisnaisilta tytöt oppivat erilaisia käsityötaitoja. Esimerkiksi saamenpukuun liittyvät tekniikat siirtyivät suvussa eteenpäin, kun tytöt tekivät käsitöitä yhdessä isoäitien, tädien ja äitien kanssa. Saamenpuvusta on nähtävissä esimerkiksi kantajansa kotiseutu, siviilissäätö ja mihin sukuun henkilö kuuluu. Tätä koodistoa tytöt oppivat yhdessä sukulaisnaisten kanssa. Toisaalta, kuten aineisto-otteessa, käsityötekniikoita opeteltiin myös erilaisilla kursseilla ja koulussa, mikä kertoo kiinnostuksesta perinnekäsitöitä kohtaan. Ne tytöt, jotka eivät harrastaneet *duodjia* kertoivat kuitenkin tuntevansa sen tekniikoita ja tapoja. Olen tulkinut väitöskirjassani käsityötaitojen opetteluun ja ylläpitämiseen olevan performatiivista, traditioin ja materiaalein rakentuvaa (saamelais)naisiksi kasvamista, jossa sekä tekemisen prosessi että valmis tuote ovat merkkejä yhteisöön kuulumisesta. Näin taidot ja historialliset merkitykset siirtyvät osaksi nykypäivää ja kantavat kohti tulevaa.

Tutkimuksessani historiatietoisuus näyttäytyi sidoksena, joka kiinnitti saamelaistytöt osaksi omaa perhettä, sukua ja saamelaista kulttuuria. Historiatietoisuuden eri ulottuvuudet saattoivat vaikuttaa voimakkaastikin tyttöjen arkeen ja tulevaisuudensuunnitelmiin. Moni tyttö lähti peruskoulun jälkeen opiskelujen perässä pois kotipaikkakunnaltaan. Vaikka lähtö oli usein innolla odotettu tapahtuma, se herätti monenlaisia tunteita ja pohdintoja. Myös kotiseudulle jääneet suunnittelivat lukion jälkeisiä korkeakouluopintoja ja esimerkiksi vaihto-opiskelua ulkomailla. Samaan aikaan ylisukupolvisuus,

saamen kielen ja kulttuurin säilyminen ja siirtäminen olivat teemoja, joita tytöt pohtivat myös tulevaisuutta suunnitellessaan.

Tytöt tuntuivat kantavan jo nuorella iällä suurta huolta ja vastuuta saamen kielen ja kulttuurin jatkuvuudesta. He pohtivat mahdollisuuksia palata kotiseudulle ja moni näki ajatuksen oman perheen perustamisesta saamelaisalueen kuntiin tärkeäksi. Nämä tytöt kokivat, että omien lasten kasvataminen osaksi saamelaisyhteisöä oli helpompaa pohjoiselta kotiseudulta käsin ja näin myös tulevaisuus rakentuisi yhdessä tutun paikallisyhteisön kanssa. Toisaalta osa tytöistä ei kokenut paluuta kotikuntaan mielekkäänä vaihtoehtona, mutta tämä ei tarkoittanut kulttuurin hylkäämistä tai siitä irtautumista; he kokivat, että yhteys pohjoiseen, omaan kieleen ja kulttuuriin oli mahdollista säilyttää myös saamelaisalueen ulkopuolelta.

Luontokulttuuri ja yhteisön historiatietoisuus

Alkuperäiskansatutkimuksessa on jo pitkään korostettu luonnon merkitystä kiinteänä osana yhteisöjen elämää.¹⁴ Luontokulttuurit ovat saaneet 2000-luvulla yhä enemmän tutkimushuomiota.¹⁵ Saamenmaan ja saamelaisten kontekstissa luontoon ja ympäristöön liittyvät teemat eivät ole uusia, ja erityisesti saamelaisnuoret ovat nousseet protestoimaan valtioiden ja yritysten toimia Saamenmaalla jo pitkään.

1960-luvun lopulta saakka saamelaisnuoret ovat enenevässä määrin vaatineet oikeuksiaan osana globaalia alkuperäiskansaliikehdintää. Useat konfliktit saamelaisten ja valtioiden tai ylikansallisten yritysten välillä ovat liittyneet juuri maankäyttöön liittyviin kysymyksiin. Näistä ehkäpä tunnetuin on Alta-joen patoamispäätös ja vesivoimalan rakentaminen, joka johti laajamittaisiin protesteihin Saamenmaalla ja lopulta ILO169 -sopimuksen ratifiointiin Norjassa.¹⁶ Konfliktitilanteissa päättäviltä tahoilta tuntuvat usein jääneen pimentoon saamelaisten luontosuhde, ja luonnon kulttuuriset merkitykset.

Tutkimukseni tytöille Saamenmaan luonto oli tiivis osa arkea. Luonnossa oli vietetty aikaa lapsuudesta saakka, esimerkiksi keräämässä parkkia äidin kanssa, tulistelemassa tai laskemassa mäkeä. Nuoruudessaan tytöt puolestaan kävivät esimerkiksi metsästävässä isien kanssa, moottorikelkkailemassa tai marjassa kavereiden kanssa. Samalla luonto oli osa saamelaista kulttuuriperintöä, tietoa ja traditioita.¹⁷ Tutkimukseen osallistuneilla saamelaisytyöillä oli tavalla tai toisella yhteys poronhoitoon, mikä teki luonnos-

ta myös arkisen työn, kulttuurin ja elämäntavan yhdistävän tilan. Poronhoito oli tytöille ylisukupolvista, sukua ja yhteisöjä yhdistävää toimintaa, jossa perinteet olivat voimakkaasti läsnä. Eräs tytöistä kuvasi suhdetta kotiseutuun seuraavaan tapaan:

On tärkeää tietää, että missä on se oma paikka. Tai vaikka ei omista välttämättä jotain maata siinä, niin pittää tunnistaa, että tästä on mejjän suku ja kaikki niinkö kulkenu aina ja tätä matkaa. Tässä pittää tunnistaa nää tunturit ja joet. Mut kyl mää ihan hyvin tunnistan ne paikat, joissa me ruukataan käyä. Tai no se varmaan se liikkuminen johtuu siitä, että ku on ennen ollu poroja, sitte ku on pitäny liikkua niitten porojen mukana, nii sitte on liikkunu kesäpaikasta talvipaikkaan.¹⁸

Sitaatin tyttö liikkui luonnossa ja kävi toisinaan kelkkailemassa tai metsällä isänsä kanssa. Näillä retkillä isä opetti tytölle luonnossa pärjäämisen taitoja sekä kertoi oman suvun alueista ja tärkeistä paikoista, joilla hänen sukunsa oli aiemmin liikkunut. Tunturit, joet ja muut luonnon paikat olivat perinteistä tietoa, jota siirrettiin sukupolvelta toiselle. Ne merkityksellistyivät esivanhempien ja saamelaissukujen alueiksi, joihin liittyi ikimuistoinen nautintaoikeus, sukujen vanhat asutukset ja vuotuiset kulkureitit.

Luonnonpaikat olivat tärkeitä kiinnittymisen kohtia, jossa menneisyys oli hyvinkin konkreettisesti, affektiivisesti ja emotionaalisesti läsnä. Suullisen perinteen avulla pidettiin yllä paikkoihin liittyvää tietoa sekä koettiin kuulumista paikkaan, yhteisöön ja tarinoihin. Materiaaliset elementit, kuten paikat ja eläimet tuottivat näin tiloja, joissa kuulumisen ylisukupolviin kertomuksiin rakentui. Tutut paikat ja niiden kertomukset rakensivat nuorille jatkumoa, joissa he liikkuivat esivanhempiensa jalanjäljillä, kokivat kuulumista ja turvaa.

Tyttöjen puheissa jatkuvuuteen kytkeytyi huoli kulttuurin säilymisestä ja sopeutumisesta tulevaisuuden muutoksiin, erityisesti pohjoisten alueiden väestömuutoksiin ja ilmastonmuutokseen. Ilmastonmuutoksen on todettu etenevän arktisilla alueilla jopa neljä kertaa nopeammin kuin maapallolla keskimäärin.¹⁹ Ilmastonmuutos aiheutti tytöissä voimakkaita tunteita ja he kertoivat, että sen vaikutukset olivat jo selvästi nähtävissä heidän kotiseudullaan:

Mutta kyllähän itekki näkee, niinku tuo lumi. Nii ei sitä varmaan etelämpänä huomaa, mutta kyllä se täällä näkyy heti ja sitte tulee ihan hirvee tulva ja se vaikut-

taa porotalouteen ja kaikkeen tämmöseen. Kuulee kavereilta, että ku on ollu taas tämmönen ja tämmönen talvi. Kyl sen ite huomaa ja sit niin.²⁰

Moni nuori olikin huolissaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista erityisesti poronhoitoon ja porojen elinolosuhteisiin. Tytöille poronhoidossa ei ollut kyse vain perheen tai tuttavien toimeentulosta, vaan se oli kulttuurisesti arvokas osa saamelaistytöjen elämää. Poroaidalla oli esimerkiksi opittu merkitemään omat vasat ja iän karttuessa oli saatettu ottaa paljonkin vastuuta poronhoitotöistä. Nyt ilmastonmuutoksen aiheuttamat poikkeuksellisen suuret lumimäärät ja niitä seuranneet kevättulvat uhkasivat kaikkea tätä. Ilmastonmuutoksen lisäksi tytöt olivat huolissaan myös pohjoisen luonnon ja saamelaisen kulttuurin kantokykyä haastavista maankäyttösuunnitelmista, kuten Jäämeren ratahankkeesta, joka heidän mukaansa uhkasi Saamenmaan poronhoitokulttuureja.

Luonnossa moni menneisyyden tapahtuma konkretisoitui tiettyihin paikkoihin. Luonto ei ollut pelkkä abstraktio, vaan moniulotteinen, yhtä aikaa konkreettinen, tiedollinen ja emotionaalinen paikka. Saamelaistytöille huoli tulevaisuudesta oli yhteydessä huoleen menneisyyden vaalimisesta ja olemassaolosta. Lapsuudesta saakka kehittynyt voimakas luontosuhde ja luonnon näkeminen ylisukupolvisena kulttuuriympäristönä vaikuttivat nuorten tulevaisuuden suunnitelmiin sekä huoliin. Kun tytöt tarkastelivat Saamenmaan tulevaisuuskuvia, ne asetettiin osaksi menneisyyden ja tulevaisuuden välistä vuoropuhelua. Menneisyys ja paikalliset historian tapahtumat kantoiivat nykyisyydessä ja ne koettiin tärkeiksi osiksi tuttuja luonnonpaikkoja, niiden nykyisyyttä ja tulevaa. Luonnon kantokyky asetui osaksi saamelaisen kulttuurin kantokykyä ja siksi huoli luonnosta oli myös huolta oman kulttuurin tulevaisuudesta.

Menneisyyden läsnäolo osana tulevaisuuden näkymiä

Saamelaistytöt puhuivat paljon kulttuurinsa jatkuvuudesta. Oman suvun ja saamenkansan historia oli vahvasti läsnä ja vaikutti siihen, mitä tulevaisuudesta ajateltiin. Nuoret puhuivat suomalaistamisen ja assimilaation vaikutuksista. Kuitenkin vahvempana voimana oli ylpeys ja ilo omasta saamelaisuudesta, suvuista ja paikoista, jotka ovat säilyneet menneisyyden koettelemuksista ja haasteista huolimatta. Historia oli perinteitä, yhteenkuuluvuutta,

arvoja, tietoa ja taitoja – Lehtolaa lainaten ”meijän historioita”. Siten ”meijän historiat” olivat nuorille ennen kaikkea voimavara, josta ponnistaa ja johon nojata tiedollisella ja toiminnallisella tasolla.

”Meijän historiat” rakensivat reittejä tulevaisuuteen, jossa omat tulevaisuudensuunnitelmat näyttäytyvät jatkumona perheiden ja sukujen elämille. Oma tulevaisuus haluttiin rakentaa sukupolvien pitämään, säilyttämään ja takaisin ottamaan kulttuuriseen piiriin, jonka jatkumoon oma paikka sijoitetaan. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoittanut elämää pohjoisessa, vaan saamelainen kulttuuri pysyi tärkeänä myös muualle lähdettyessä. Historiatietoisuutta ajatellen tyttöjen puheissa korostuivat kielen ja kulttuurin yhteys, ajallisuudet, jatkuvuudet, katkeamat ja muutokset osana arjen hahmottumisesta nykypäivässä. Historiatietoisuus rakentaa myös kulttuurien ja paikkojen tulevaisuutta ja esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja Saamenmaan maankäytön kysymykset asettuivat nuorten puheissa osaksi historiallisia jatkumoa. Historia ei ole vain jotain taaksejäänyttä, kaukaista tai vierasta. Sen sijaan historia on kerrostunutta, läsnä olevaa, vaikuttavaa ja ajassa muovautuvaa.

Historiantutkimus mahdollistaa näkökulman myös nykynuorten elämään. Työssäni olen osoittanut, että nuorten historiatietoisuuden tutkiminen on tärkeää heidän elämänsä ja tulevaisuuden suunnitelmiansa ymmärtämiseksi. Siksi historiantutkimus on tärkeä myös nykypäivän tapahtumia nuorten perspektiivistä tarkastellessa. Samalla historiantutkimus mahdollistaa dialogin mahdollisten tulevaisuuksien kanssa. Antroposeenin ajassa on tärkeää huomioida, kuinka Donna Harawayta lainaten ”voimme pysyä ongelman kanssa”²¹ – eli löytää ratkaisuja ja mahdollisia muutoskeinoja kohti kestävämpää tulevaisuutta.

FT Helena Ristaniemi työskentelee tutkijatohtorina Jyväskylän yliopistossa. Hänen erityisiä kiinnostuksen kohteitaan ovat planetaarinen nuorisotutkimus, arktisten alueiden tutkimus ja uusmaterialistiset teoriat.

Viitteet

- 1 Ristaniemi 2023.
- 2 ks. esimerkiksi Rösen 2004; Clark & Peck 2019; Veijola 2016;
- 3 Tutkimus on toteutettu osana Oulun yliopiston *Northern Rural Youth in Flux* (2018–2022) -hanketta.
- 4 Vahtikari 2022.
- 5 Lehtola 2022.
- 6 Historiatietoisuuden tutkimuksessa on 1990-luvulta ollut vahva kansallisuuden ja kansallisidentiteetin tutkimuksen haara, jossa on syntynyt useita laajoja tutkimuksia, esimerkiksi Ahonen 1998; Conrad ja muut 2013.
- 7 Ks. tarkemmin Ristaniemi 2023, 283–288.
- 8 Osa tutkimukseen osallistuneista tytöistä kertoivat, etteivät ole saamelaisia. Tässä esseessä en käytä heidän kanssaan tuotettuja aineistoja.
- 9 Äärelä 2016, 73–74.
- 10 Ahonen 1998, 61.
- 11 Ks. esimerkiksi Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014; Kortekangas, Keskitalo, Nyssönen, Kotljarchuk, Paksuniemi & Sjögren 2019.
- 12 Ristaniemi 2023, 86.
- 13 Ristaniemi 2023, 101
- 14 Ks. esimerkiksi Eriksen, Valkonen & Valkonen 2019.
- 15 Hyvärinen, Irni, Kyrölä & Vehviläinen 2017.
- 16 Minde 2005.
- 17 Saamelaisesta kulttuuriympäristöstä tarkemmin ks. Magga 2007.
- 18 Ristaniemi 2023, 184.
- 19 Rantanen ym. 2022.
- 20 Ristaniemi 2023, 266.
- 21 Haraway 2016.

Kirjallisuus

- Ahonen, Sirkka. *Historiaton Sukupolvi? Historian Vastaanotto Ja Historiallisen Identiteetin Rakentuminen 1990-luvun Nuorison Keskuudessa*. Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1998.
- Clark, Anna ja Carla Peck. "Introduction. Historical Consciousness Theory and Practice." Teoksessa *Contemplating Historical Consciousness: Notes from the Field*, toimittaneet Anna Clark ja Carla Peck, 1–18. Berghahn Books. 2019.
- Conrad Margaret, Kadriye Ercikan, Gerald Friesen, D.A Muise, David Northrup, ja Peter Seixas. *Canadians and Their Pasts*. Toronto: University of Toronto Press, 2019. <https://doi.org/10.3138/9781442667648>.
- Haraway, Donna Jeanne. *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press, 2016.
- Eriksen, Thomas Hylland, Jarno Valkonen ja Sanna Valkonen. *Knowing from the Indigenous North: Sámi Approaches to History, Politics and Belonging*. London: Routledge, 2019.
- Keskitalo, Pigga, Veli-Pekka Lehtola, ja Merja Paksuniemi. *Saamelaisten Kansanopetuksen Ja Koulunkäynnin Historia Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 2014.
- Kortekangas, Otso, Pigga Keskitalo, Jukka Nyyssönen, A. S. Kotljarchuk, Merja Paksuniemi, ja David Sjögren. *Sámi Educational History in a Comparative International Perspective*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019.
- Lehtola, Veli-Pekka. *Entiset Elävät Meissä: Saamelaisten Historiat Ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 2022.
- Magga Päivi. Rakennuksia, kotasijoja, muistoja. Saamelaista kulttuuriympäristöä inventoimassa. Teoksessa *Eletty, koettu maisema. Näkökulmia saamelaiseen kulttuurimaisemaan*, toimittaneet Tiina Elo & Päivi Magga, 11–24. Lapin ympäristökeskus, 2007.
- Minde Henry. The Alta case: from the local to the global and back again. Teoksessa *Discourses and Silences: Indigenous Rights, Risks and Resistance*, toimittaneet Garth Cant, Anake Goodall & Justine Inns, 13–34. Department of Geography, University of Canterbury, Christchurch, 2005.
- Rantanen, Mika, Alexey Yu. Karpechko, Antti Lipponen, Kalle Nordling, Otto Hyvärinen, Kimmo Ruosteenoja, Timo Vihma, ja Ari Laaksonen (2022). "The Arctic has warmed nearly four times faster than the globe since 1979." *Communications earth & environment* 3, no. 1: 1–10. <https://doi.org/10.1038/s43247-022-00498-3>
- Ristaniemi, Helena. "Täällä on Merkitystä Mihin Sukuun Synnyt, Se Vaikuttaa Kaikkeen." *Historiatietoisuuden Muotoutuminen Ja Merkitykset Suomen Saamelaisalueen Tyttöjen Elämässä*. Oulu: University of Oulu, 2023.
- Rüsen Jörn. Historical Consciousness: Narrative Structure, Moral Function, and Ontogenetic Development. Teoksessa *Theorizing Historical Consciousness*, toimittanut Peter Seixas, 63–85. University of Toronto Press. 2004
- Vahtikari Tanja. Menneisyyden ja nykyisyyden käsitteellinen ja kokemuksellinen yhteys: Kulttuuriperintö lähihistorian tutkimuskohteena ja työkaluna. *Lähihistoria* 1, no. 1 (2022): 43–66. Noudettu osoitteesta <https://lahihistoria.journal.fi/article/view/125576>

Veijola Anna. Historiatietoisuus, historiallinen ajattelu ja historian tekstitaidot: Uuden opetussuunnitelman moninaiset lähtökohdat. *Kasvatus & Aika* 10, no. 2 (2016): 6–18. Noudettu osoitteesta http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a1_veijola_1606162048.pdf

Äärelä Rauni. *"Dat Ii Leat Dušše Dat Giella": "Se Ei Ole Vain Se Kieli": Tapaustutkimus Saamenkielisestä Kielipesästä Saamelaisessa Varhaiskasvatuksessa*. Rovaniemi: University of Lapland, 2016.